Paulo V Borghese, un altre papa d'origen català

Autor:
Data de publicació: 28-04-2015

La Montse Montesinos ha redactat un interessantíssim estudi sobre el papa Paulo V, que era un descendent de la familia Burguès barcelonina. Va beatificar Sant Ignasi de Loiola, Sant Francesc Xavier i Santa Teresa de Jesús.

1.- Troballa

Tot fullejant el Tractat d'Armoria d'En Jaume Ramon Vila, llibre manuscrit del segle XVII on s'hi poden trobar dibuixats i pintats gairebé tots els escuts d'armes que tenien aleshores quelcom a veure amb la Corona Catalano-Aragonesa i que es custodia actualment a la Biblioteca de Catalunya, em vaig trobar amb els escuts de la Santa Seu i el de l'Església Romana com a entitats genèriques (1). A aquests escuts en segueix un altre, també a tota pàgina, mostrant les armes del Papa Paulo V Borghese i que va acompanyat d'una amplia i detallada explicació (2), redactada pel mateix Jaume Ramon Vila. Em va estranyar aquesta particularitat, ja que era l'únic papa en tots els quatre volums de l'obra que té aquest tracte de preferència, de manera que vaig sentir curiositat per saber el perquè. Així, doncs, em vaig posar a llegir amb cura.

Mentre avançava en la lectura, va aparèixer en el text el mot "Barcelona", i, a continuació, salta la sorpresa: llegeixo que, arran de la seva recent elecció com a Pontífex Màxim --parlem de l'any 1605--, els representants del Consell de Cent de la Ciutat volien enviar-li una carta de felicitació i reconeixement com a fill d'una família barcelonina que en temps reculats havia marxat a establir-se a Itàlia.

Un Papa Borghese d'arrel catalana? Un membre d'una família tan poderosa a Roma, originària de Barcelona? Vejam.

Així doncs, llegeixo com En Jaume Ramon Vila relata de manera molt detallada i amb mostres evidents d'alegria, la seva reverència envers el nou papa contemporani seu i de llinatge barceloní. Després arribo a un paràgraf que resulta ser la transcripció de la carta escrita en llatí que van enviar els Consellers de la Ciutat de Barcelona al papa electe. Està datada el 30 de Juliol de 1605 (3), i està escrita en un llenguatge ampul·lós, repetitiu i barroc, ple de lloances, d'enhorabona i bons desitjos envers el nou Pontífex. Alhora, se li recorda la seva procedència catalana. Tot seguit apareix la carta de resposta papal, datada el mes de novembre del mateix any, en llatí també (4), adreçada amb tota amabilitat i amb el to paternalista que comporta el seu càrrec, als "Dilectes fills Cònsols de la República Barcelonesa", en la qual es pot llegir que reconeix la seva ascendència barcelonina.

Llegint el text amb més deteniment, em va sorprendre trobar-me davant d'un document que semblava inèdit. En efecte, estem parlant d'un fet històric del qual els manuals i les enciclopèdies no en diuen res. Només ho fa En J. R. Vila en aquesta digressió histórica (2).

"...en principi dels presents llibres de Armoria (en los quals se aportan tots los escuts de Armes pertanyents...a cosas del Principat de Cathalunya tant del estament Ecclesiastic, com Militar , y Reyal) que las de la Santedad del Papa Paulo Quint....per lo interes i honrra que al present Principat ...li ha redundat de la sublimació al Sumo Pontificat de la sua persona, per quant la casa, y familia tan principal dels Burguesos de la qual ell devalla encara que de algun temps a esta part estigua domisiliada en Roma...te son principi de Cathalunya...qui son los qui fan la Aligua negra en camp de or: Es en los escuts dels militars dels presents llibres...que en lo primer volum del llibre segon en la lletra B se amostra: las quals armes dels Burguesos..., aporta... el Papa Paulo Quint en son escut per esser de esta familia...com se veu en la part superior dell. I encara que en la part inferior aporte un drac de color de or, en camp blau, deu esser que quant los de esta casa...sos passaren de Cathalunya a italia, degueren emparentar, y succeyr allí a alguna casa principal de alla que feien las ditas armas del drac...y lo afegiren ...en la part inferior del escut..."

Busco en el volum I la pàgina a la qual fa referència (5) i ens trobem amb l'escut de l'àliga negra i amb el nom de

Burguès a sota. Al darrere, la nota explicativa ens diu: “Lo camper d’or. Una aguila de sable, membrea de güella, armea d’or. De esta casa de Burgues que ha temps es acabada en Catalunya devallan los Burguesos de Roma de la qual lo Papa Paulo Quint daquest nom”. Aquesta imatge coincideix amb la que té l’escut papal en la part superior. Continua en Vila:

“En saberse en Barcelona que fonc per lo mes de Juny del any 1605 la elecció ...del Cardenal Camillo Burgues...(o Burguesio)...en Summo Pontifice...a 16 de Maig del dit any...y en ella prengue per nom Paulo Quint fou molt gran i universal lo contento que en esta ciutat se tingue, aixi i las esperansas del bon gobern...com que son llinatge dels Burguesos te de esta terra;”

Per això els Consellers van enviar-li una carta al Papa i al cap d’uns mesos van rebre la seva resposta. De les dues lletres, Vila ens informa que “...se son tretes dels originals que estan en lo Archiu de la Casa de la Ciutat...”

En Francesc Magrinyà, company de l’INH, expert en filologia clàssica, em va enllestir les traduccions al català i amb elles la prova fefaent que demostra l’ascendència catalana d’aquest Sant Pare.

Resumint la carta dels Consellers podem llegir expressions de felicitació, mostrant en ella els seus sentiments amb paraules com aquestes: “...hi ha una certa inclinació particular del nostre esperit envers el nom de V.B., el qual nom ens anuncia un honor i una benevolència a l’entorn de V.B no pas petits... I donem gràcies ...a tot aquest Principat de Catalunya —des del qual la teva nissaga guia el llinatge— ...I això serà amb un admirable desenvolupament de les nostres terres...”

En els paràgrafs més significatius de la resposta pontifícia hi constatem que el papa assevera que és descendent del patriciat de Barcelona: “...ens fa feliç el fet que ens recordeu que la nostra família procedeix de la noble ciutat vostra... Esperem que sigueu, merces als llaços de parentiu, mes obedients a nós... Pel que fa a nós, mirem d’aprofitar tota ocasió per expressar fins a quin punt us estimem, aixi com sabeu per experiència...”.

La “digressió històrica” que segueix a l’escut d’armes papal acaba aquí. Res més ens diu En Vila respecte al papa Borghese. Ell va deixar constància dels fets per a la posteritat en el seu llibre manuscrit.

2.- Comprovació

Com que havia llegit que aquests documents els havia copiat dels existents a l’Arxiu de la Ciutat de Barcelona, vaig considerar indispensable corroborar la troballa i fer l’acarament amb els documents originals. Per tant, hi vaig anar.

Un cop a la sala-biblioteca de l’Arxiu em porten el lligall corresponent a totes les còpies manuscrites de les cartes enviades pels Consellers de l’any 1605 (6) i en el lloc i data que pertoca apareix la còpia de la lletra que van dirigir al Papa, en llatí, exactament tal com la mostra En Vila. La meitat de la feina és feta. Ara toca buscar la resposta del Pontífex. Em porten un altre lligall on s’hi troben les cartes originals manuscrites rebudes i adreçades al Consell de Cent, ordenades segons la data. Busco amb tota atenció però no hi ha res que s’hi assembli. Miro més endavant i més endarrere de la data però tampoc no trobo res. En tot el plec de cartes no hi és la del Papa. Ho dic al personal que té cura de la biblioteca de l’Arxiu i em donen a entendre que les meves referències deuen estar equivocades, perquè tot està al seu lloc i res no es pot perdre. Jo insisteixo dient que les referències són les mateixes que les de la carta anterior i que és una carta papal i que no pot haver desaparegut, que és un paper important. Amb tot l’afany de col·laboració em duen uns altres plecs que poden tenir possibilitats, com per exemple, cartes de reis, però el document no surt per enlloc.

Les bibliotecàries no saben on buscar. Ja em concedeixen credibilitat però troben inversemblant que falti un document perquè això no passa mai. Quan ja arribem a un punt mort, amb el desànim conseqüent d’ambdues parts, com a últim recurs però sense gaire esperança, m’indiquen una prestatgeria on s’hi veu una col·lecció de volums perquè busqui allà. Són llibres impresos i agrupats ordenadament per dates, que contenen tots els documents antics de l’Arxiu editats en anys successius del segle XIX. Es tracta del Dietari de l’Antic Consell Barceloní, dit també Manual de Novells Ardits.

Agafo el volum VIII, del 1899, que correspon a l’any que m’interessa, 1605, i sense remenar massa em trobo la carta de Paulo V allí, impresa, en llatí, exactament igual a com la tinc manuscrita. Gairebé no m’ho puc creure! Aquesta carta impresa en aquest llibre demostra que, evidentment, l’original era a l’Arxiu, almenys fins al 1899. Hi va estar dipositada allí durant quasi bé tres-cents anys!

El personal de la biblioteca de l’Arxiu es queda estupefacte. No és possible que hagi desaparegut un document! I

encara més d'un papa! Les bibliotecàries em diuen molt amablement que ho posaran en coneixement dels arxivers i que m'enviaran un correu amb les conclusions. Mentrestant, encarrego un pdf. amb les còpies de tot el que he trobat i de moment em dono per satisfeta pel fet que puc demostrar de manera definitiva el que m'interessa: hi ha constància certa i demostrada que les cartes són verídiques (7).

L'endemà rebo un correu on se'm notifica "que el més probable és que la carta no s'hagi conservat". Vaja, és evident, però això haurà passat en algun moment al llarg del segle XX. I és que la categoria del remitent de la carta i el fet que aquest proclami la seva procedència barcelonina potser no va agradar a algú, o bé va agradar massa. No sé si es pot parlar de censura o de rapinya. Sigui el que sigui, la carta va ser retirada amb tot el sigil. Només es van oblidar de fer desaparèixer la còpia impresa al "Dietari..."

Una altra prova d'autenticitat

Ara bé, el manuscrit del Tractat d'armoria i la seva còpia impresa de les cartes creuades entre els Consellers i el Papa, ¿són tal vegada els únics documents que han guardat la seva confessió com a descendent d'una família barcelonina i per tant catalana?

Aquesta és una pregunta que jo m'anava fent des del primer moment. Tenia interès a saber si Paulo V va manifestar públicament la procedència del seu llinatge. El silenci que s'ha guardat arreu sobre aquest aspecte, el desconeixement que es té de la seva persona, que no sigui la que es desprèn de l'aurèola de prohom romà i gran pontífex del Barroc ja ens podria donar la clau de perquè ha passat a la posteritat com a descendent d'una eminent família italiana. I punt! El seu primitiu cognom català, italianitzat tan fonèticament com ortogràfica, va quedar silenciat. Si els seus antics conciutadans el guardaven a la memòria, amb el pas del temps es va anar oblidant. Les cartes que explicaven el fet van ser desades com calia a l'arxiu de Barcelona i tan sols els erudits de l'època en deurien recordar la existència. Record que de mica en mica també es va anar esvaint.

Però En Pep Mayolas, investigador de l'INH, sabedor del tema que jo tenia entre mans, justament quan buscava altres dades del seu interès, em notifica que ha trobat, casualment, la següent entrada extreta d'un dietari d'En Jeroni Pujades (8), jurista, contemporani del Papa i d'En Vila, corresponent al 20 de maig de 1605, o sigui dos mesos abans que els consellers escriguessin al Papa. (M'ho envia gentilment, per reforçar aquest article, tot i que ell acaba de fer el descobriment paral·lel de la descendència catalana del Papa Borghese).

En aquesta entrada es pot llegir:

"Divendres a 20 per una tartana que venia de Gènova i havia tocat a Quedaqués se sabé que era mort Papa Leó successor de Clement, que sols havia viscut elet [...] sinc dies naturals. Y que per mort sua era estat elet Paulo Quint que era cardenal Burgesio. Diuen se fa català i de Barcelona, que preten baixar de la casa de Don Joan Burguès, senyor de Talavera, en Segarra. Y en effecte es besnét de català. I lo abbat de Sant Pere de Rodes micer Francesch Charaps me ha dit que estudià en Bolonya ab dit Burgesio i ab un germà seu. I jo he vist, parlat i tractat en Barcelona al senyor Aeneas Burgesio, fill del dit germà del Papa. Lo que Aeneas stigué molt temps al carrer d'en Pedritxol en companyia del capiscol de Barcelona T. Tarragó i després se n'anà a Tarragona ab lo prior Carnisser i allí emprenyà una donzella de gent honrada i ne hagué un fill i se n'anà a Roma. Y com lo cardenal ho sabé féu casar ab procura al dit Aeneas ab la dita donzella i ell cada any la provehia de 200 lliures, i lo Aeneas morí".

M'informa En Pep Mayolas que aquest Jeroni Pujades "era un jurista amb vocació d'historiador, títol que més d'un acadèmic li atorga gustosament per la seva dèria d'anotar esdeveniments notables i actes històrics (com el desenterrament de les despulles de sant Oleguer o el descobriment de les restes del comte Borrell II a Sant Pau del Camp). Havia heretat el costum del seu pare de dur un dietari amb aquesta mena de notícies, però ho fa amb una gràcia especial, posant-hi cullerada quan és testimoni directe de la notícia o com quan coneix la persona objecte de l'apunt, com en el cas de l'Aeneas Burguesio".

Es fa necessària la recerca d'informació sobre aquest parent papal per poder estirar el fil conductor i identificar les arrels familiars. I altre cop, En Pep M. em remet generosament a un estudi fet per Dolors Sanahuja i Torres (9) que parla de Els Burguès, una família de mercaders a la recerca de l'ascensió social. La família es mou per Viladecans, Gavà, Barcelona..." Aquest estudi és molt complet i aporta moltes dades, encara que l'autora no sap que està parlant de la família del Papa Borguese.

Faig un resum, centrant-me en el que interessa en aquest cas:

Aquest Joan Burguès, parent del papa, del qual parla En Jeroni Pujades, és fill d'En Galceran Burguès, de Viladecans

i d'Isabel de So, de Cervera. Quan el pare mor, deixa a en Joan diverses possessions i castells. En Joan també aconseguí del rei Felip II, l'any 1586 el títol de baró de Talavera. Però en Joan mor sense descendència i amb ell s'acaba la nissaga que entroncava per via directa amb En Guillem, el primer Burguès del qual se'n té notícia, senyor de Viladecans i Gavà, germà d'En Bartomeu i veïns tots dos del barri de Santa Maria del Mar de Barcelona des de mitjans del segle XIII. Una família de mercaders, amb botiga, que treballaven en el comerç del cotó, espart, lli, estopa, llana... Representants tots dos de l'estament de Ciutadans Honrats de la Ciutat.

La descendència d'En Guillem anà prosperant i adquirint noves terres i fent inversions com a base de prestigi social. Els seus fills i néts augmentaren el patrimoni i mercadejaren per tot el Mediterrani implicant-se amb la política d'expansió dels Comtes-Reis. Branques de besnéts arribaren a establir-se a Mallorca, Nàpols i Sardenya:

Arnau Burguès (besnet), s'estableix a Mallorca al segle XIV.

Francesc Burguès (besnet). Establert a Barcelona, del segle XIV.

Jaume Burguès (besnet), s'estableix a Sardenya al segle XIV.

A Nàpols està documentat com a seguici d'ambaixadors. No es parla d'assentament pròpiament dit, tot i que és possible. També hi ha una llarga relació de dades de la branca familiar que recala a l'illa de Sardenya de la qual és possible que un Burguès fes el salt cap a Siena. De la branca barcelonina, la família segueix la tònica de l'ascensió social fins al segle XVI en què ens trobem el seu últim descendent, En Joan: "representant de la família tan principal de la qual ell (el Papa) devalla".

On es troba, doncs, la baula que uneix la família del Papa amb la d'En Joan Burguès i de So? Això ho hem d'anar a buscar a Itàlia(10).

Se'ns diu que el fundador de la dinastia Borguese fou un mercader de llana sienès, de principis del segle XIV, anomenat Tiezzo di Monticciano. Segurament una filla seva deuria entroncar amb els Burguès catalans i el fill d'aquest matrimoni va donar nom a la descendència: els Burguesio. Una altra possibilitat fora que el mateix Burguès de Sardenya anés a establir-se a Siena com a mercader de llana i més tard se li hagués modificat el nom per convertir-lo totalment en italià.

Fos com fos, trobem als segles següents, una sèrie de descendents d'aquesta família que aconseguiren una certa preponderància pública, tot ascendint en l'escala social:

Agostino Borghese, combatent, anomenat comte palatí, al S. XIV-XV.

Niccolo B. literat i polític. S.XV.

Pietro B. Instal·lat ja a Roma. Senador. S.XV-XVI.

Marcantonio B. Pare del Papa. Jurista, degà dels advocats consistorials. S.XVI.

Recordem que hem llegit que En Guillem, de Barcelona, al S. XIII era un ric comerciant de tota mena de fibres tèxtils; que els seus fills segueixen el negoci i recorren la Mediterrània i que alguns s'estableixen a Sardenya i potser a Nàpols. Ja els tenim a Itàlia. No costa imaginar que fent el mateix tipus de negocis, les relacions entre comerciants poden arribar a ser més amicals i propiciar nous assentaments i fundar famílies. Si el Papa es diu ell mateix besnét de català, corroborem, tal com assegura en Jeroni Pujades que aquesta és la seva família catalana per via directa. Tot això sense desdenyar la possibilitat que un Burgues mateix fós anat a establir-se a Siena i se n'hagués censurat el nom.

3.- El personatge

Cal que parlem una mica d'aquest Papa Paulo V. Després de tot el que s'ha dit, ens preguntem com era personalment, quina va ser la seva actuació durant un pontificat que es va desenvolupar al llarg de quinze anys, encara que no és el propòsit d'aquest article fer un extens anàlisi de la seva vida i mandat, que, per altra banda, ha estat objecte d'estudis minuciosos. Es tracta sols de donar una visió general i ressaltar i entendre alguns aspectes que ens interessen, sempre amb vistes al que s'ha exposat anteriorment. Fem-hi una repassada:

Camillo, futur papa Paulo V, va néixer a Roma el 17 de setembre de 1552 en el si d'una família de l'oligarquia

dominant: els Borghese-Astalli, que s'havia anat enriquint i posicionant gràcies a una política matrimonial i a la compra de diverses possessions dins i fora de la capital (11). (Tot això ens recorda el procedir de la seva família catalana que actua de la mateixa manera a Barcelona).

Seguint la tradició familiar, Camillo va fer brillants estudis jurídics i eclesiàstics a Bolonya, que, per cops de sort, el van apropar a les persones dels Pontífex regnants aleshores, que era el que tothom intentava fer: Gregori XIV, Climent VIII, i Lleó XI, del qual va ser successor. Al conclave va ser elegit papa per la seva fama de moderat i allunyat de partidismes. Un cop al Soli, va defensar els drets de la Santa Seu en els conflictes generats a la República de Venècia i amb el Rei d'Anglaterra, entre d'altres.

Va condemnar les obres d'En Copèrnic al 1616 i va vetar les d'En Galileu, amb qui s'havia entrevistat quan aquest va ser jutjat per heretge (12). La Història posterior l'ha jutjat severament pel seu nepotisme (cosa, per altra banda, molt comuna a l'època en tots els àmbits del poder), pel fet d'afavorir alguns membres de la seva família amb grans títols i distincions nobiliàries, que van encimbellar a perpetuïtat el seu cognom i llinatge a les més altes esferes italianes.

Se li deu l'embelliment de Roma i l'acabament de la basílica de Sant Pere, fet que el va dur a relacionar-se amb diversos grans artistes de l'època. Tenim, entre d'altres, un magnífic retrat seu d'en Caravaggio. També és gràcies a la seva intervenció que s'enriqueix la Biblioteca Vaticana amb nombroses aportacions i l'Arxiu, el qual ja va començar a envoltar de secretisme (13).

Va canonitzar sant Carles Borromeo i beatificar Felip Neri, Ignasi de Loiola , Francesc Xavier i Teresa de Jesús. Respecte a aquesta última, En Pep Mayolas, que estudia la vida de la Santa relacionant-la amb una abadessa del Monestir de Pedralbes de Barcelona, em fa arribar la notícia trobada en un article de la Doctora Maria Toldrà, al blog Castell interior (14) del desembre del 2014, on es comenta l'interès entusiàstic de les ciutats de Tortosa i Tarragona, tan allunyades d'Àvila i dels afers de les ciutats de la Meseta (¿hem de recordar que aleshores Castella era un altre estat governat per un rei compartit?) per adherir-se a la petició de beatificació de Teresa, cosa que no deixa de sorprendre.

Llegim el següent a l'esmentat l'article: "...la Relación de 1615 inclou una descripció de les festes de Tarragona, que comença recordant les tres súpliques trameses des de la ciutat al papa a favor de la beatificació {...} les cartes van ser enviades pels procuradors de Tortosa i els cònsols de Tarragona al papa... on s'afirmava de Teresa "ser ella natural de aquestos regnes"...."i la gran obligació que tenim com [que era] natural de la Espanya Tarraconense".

En Pep M. també m'aporta informació extensa i contrastada, continguda en l'obra de l'Eric Frattini La Santa Alianza, Cinco Siglos de Espionaje Vaticano (15), en la qual es retrata la cara fosca d'aquesta alta personalitat papal i on m'avança (16) en una brillant síntesi que es tracta d'un "...Pontífex que transforma una part de la xarxa d'espionatge del Vaticà en un escamot d'assassins de personatges estratègics que puguin destorbar d'alguna manera els interessos de l'Estat Pontifici: un cos policial i persecutori, com una Inquisició dins del Vaticà. En aquest sentit és un papa sinistre".

La frase sencera és d'una contundència que tomba d'esquena, però repassant el llibre vaig veient que és així i que no és pas l'únic ni el primer. Vegem-ho: a mitjans del segle XVI, el papa Pius V, dit l'Inquisidor, funda la secreta "Santa Aliança" l'any 1566 (17) (que com a tal mai ha estat reconeguda oficialment per l'Església Catòlica) "...amb l'únic objectiu d'acabar amb la vida de l'heretge Isabel I d'Anglaterra i recolzar la catòlica Maria Estuardo" (18). Però la dita Institució no s'atura aquí i creix al llarg dels anys per preservar la puresa de la fe catòlica en front de la creixent envestida de la reforma protestant. Es tracta d'una xarxa d'espionatge política i religiosa que s'estén pels regnes europeus i que, després de Paulo V, continuarà segles i segles. La documentació i els fets que aporta l'obra d'Eric Frattini fan feredat.

Mirat amb els nostres ulls d'ara ens esgarrifa pensar que el més alt dirigent polític i religiós del món conegut aleshores pogués actuar així, sense escrúpols i amb total impunitat, però situats en el pensament catòlic del segle XVI, amb els "enemics de la fe" escampant-se per Europa, introduïts dins dels diferents estats, el pensament dominant era lluitar a mort contra aquesta invasió per aturar-la i reduir-la tot el possible amb tots els mitjans a l'abast. Aquesta premissa passava per davant de tot, i per altra banda el Concili de Trento, al segle anterior, va marcar fèrriament el devenir de la política de l'església durant molts segles.

Això és sols un apunt per perfilar la seva personalitat. El que ens interessa ara és la seva possible relació amb el Principat i amb Barcelona, al llarg de la seva vida i si aquests perfils poden significar alguna cosa en la dita relació.

Els estudis biogràfics que s'han confegit sobre ell expliquen que abans de ser nomenat cardenal, "...és enviat pel papa

Climent VIII a Madrid, com a Nunci Extraordinari prop de Felip II el 1593, a causa dels seus alts coneixements en matèria jurídica. Allí, va establir bones connexions amb els alts membres de la cort i amb el mateix Felip II. Mercès als serveis prestats a Espanya, Climent VIll li va concedír la púrpura cardenalícia..." (19). O sigui que coneixia Espanya perquè hi havia fet estada durant tres anys: del 1593 al 1596, "...on va tractar d'obtenir del monarca espanyol la seva cooperació per a contenir l'amenaça dels turcs contra la Cristiandat" (20).

El nunci papal va portar un diari d'aquest viatge, que està recollit en un manuscrit a la Biblioteca vaticana (21). És important per a nosaltres perquè ens indica l'itinerari que va seguir a dins de la península: Borghese va estar a "Palamós (arribada?), Barcelona, Martorell, Montserrat, Igualada, Cervera, Lleida, Fraga, Bujaraloz, Saragossa i Madrid". Els noms indiquen els llocs on va fer estada. Per tant, a banda de visitar Montserrat com era preceptiu aleshores, va estar a Barcelona.

Em va cridar l'atenció que fos el mateix Paulo V qui es proclamés català i de Barcelona. Pel que es diu, sembla que els barcelonins no ho sabien i ell els ho recordà, la qual cosa vol dir que tota la seva ascendència, durant tres-cents anys, va transmetre de generació en generació la memòria dels orígens i potser també un cert contacte amb la família troncal de Barcelona, ja que estava al cas del seu últim descendent, en Joan Burguès i de So, mort feia uns 50 anys.

També se'n desprèn d'això que proclamar aquesta estirp donava prestigi: ser barceloní era molt valorat aleshores i el Papa s'enorgulleix de procedir d'una família del Principat.

En Francesc Magrinyà, en anotacions adjuntes a la seva traducció de la carta del Papa, em fa adonar d'alguns detalls importants en el paràgraf on diu: "...pel que fa a nosaltres mirem d'aprofitar tota ocasió per expressar fins a quin punt us estimem, així com sabeu per experiència..." on hi troba indicis "...que el papa vulgui dir que fa els possibles per afavorir Barcelona, cosa que ja havia fet anteriorment", diu. "I quan ho havia fet això?"

En un primer moment no vaig saber-lo relacionar amb res concret, però després de rebre l'entrada d'En Jeroni Pujades vaig entendre que aquesta experiència no podia ser d'altra que la que feia referència a l'episodi que s'explica sobre Aeneas Burguesio, el nebot del Papa que a Tarragona va deixar prenyada una donzella honrada i que la va abandonar sense reconèixer-ne el fill i fugí cap a Roma. Però el seu oncle cardenal se n'assabentà i el féu casar per poders i cada any dotava la vídua, ja que se'ns diu que Aeneas mor, amb dues-centes lliures. O sigui que tenim una mostra de dignitat d'un familiar que vol reparar el dany d'honor d'una donzella i aquest familiar és el cardenal, ara ja Papa, que segueix afavorint una tarragonina en situació desvalguda, no solament donant-li la honorabilitat de dona casada, sinó també amb una dotació econòmica anual. I això ens deixa entreveure que és un personatge que, malgrat tenir les seves ombres, ens mostra l'altra cara més humana, amb un alt sentit de la justícia.

Altrament també podem pensar en la bona disposició envers la seva antiga pàtria a l'hora de recollir les súpliques arribades des de Tortosa i Tarragona per la beatificació de Teresa de Jesús, Ignasi de Loiola i Francesc Xavier, tots tres nascuts en terres que ell havia visitat, la història dels quals degué conèixer de primera mà.

Així doncs, podem proclamar la retrobada existència d'un Summe Pontífex d'estirp catalana, l'últim de la llista que va inaugurar Benet XIV, el papa aragonès de la família dels Luna als segles XIV-XV. És interessant adonar-se que Camillo Borghese, que no va tenir cap recança de reconèixer una llunyana procedència catalana, pertany a aquella mena de personatges, tan influents i poderosos, que van contribuir a enlairar i perpetuar el poder de l'Església catòlica fent ús de tot tipus de mitjans: els ortodoxes i els "altres". Però la història dels pobles i la de les religions té colors diversos i la política i la diplomàcia de l'església també ha usat en tot temps tant de la mà dreta com de l'esquerra.

Pensem que, si no fos per l'entrada del jurista Pujades i dels llargs comentaris històrics d'En Vila, aquell prevere desconfiat que va escriure la història de puny i lletra sense permetre que passés per l'impremta per mor de la censura, l'ascendència catalana d'aquest Sant Pare no sortiria recollida en cap altre lloc conegut fins ara, i menys en cap document oficial. També podem pensar, fins que no es demostri el contrari, que si alguna manifestació va fer o es va escriure a favor del seu origen català en alguna crònica al seu pas pel país, o posteriorment, un cop a la Seu de Roma, forces hi hagueren que no en van permetre la publicació o bé aquesta va ser censurada tot seguit. En cap de les seves biografies s'esmenta altra cosa que la seva nissaga sienesa.

El Papa Paulo V va morir a Roma el 1621 d'una apoplexia als 69 anys d'edat. Està enterrat a la sumptuosa capella que porta el seu nom, obra de Bernini, a l'església de Santa Maria la Maggiore d'aquesta ciutat.

Montse Montesinos

Bibliografia:

1.- Jaume Ramón Vila, Tractat d'Armoria, volum IV. Pàgs. 2 a 5. Manuscrit. Sala de Reserva. Biblioteca de Catalunya.

2.- Idem, pàgs: 6 a 9.

3.- Idem, pàgs: 7 i revers.

4.- Idem, pàgs: 8, revers i 9.

5.-Idem, volum I, pàgs: 143 i 144.

6.- Lligall de còpies de cartes manuscrites enviades pels Consellers de la Ciutat de Barcelona, amb data de l'any 1605. Arxiu de la Ciutat de Barcelona.

7.- Dietari de l'Antic Consell Barceloní, dit també Manual de Novells Ardits. Barcelona 1899.

8.- Jeroni Pujades: Dietari. Vol.15 (1601 – 1605), pàgs 386-406. Editor, Jose Mª Casas Homs / Rafael Dalmau 1975.

9.- Dolors Sanahuja i Torres. "Els Burguès, una família de mercaders a la recerca de l'ascens social". Anuario de Estudios Medievales, Vol 27, nº 2, 1997

10.- Historia de los Borghese de Siena. https://es.wikipedia.org/wiki/Borghese

11.-Treccani: Paulo V. Enciclopèdia (electrònica) dels Papes. Volker Reinhard. La Cultura Italiana: http://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-v_%28Enciclopedia-dei-Papi%29/

12 i 13.- Idem.

14.--Dra. Maria Toldrà. Blog: https://castellinterior.wordpress.com/2014/09/08/santa-teresa-de-jesus-patrona-despana/ Desembre 2014.

15.- Eric Frattini. La Santa Alianza. Cinco Siglos de Espionaje vaticano, Ed. Espasa Calpe S.A., 4ª edició, febrer 2005.

16.- Pep Mayolas. Mail personal del 19 de Maig de 2015.

17 i 18.- La Santa Alianza...Obra citada. Introducció, pag.16-18.

19.-"Diario de la Relación del viaje de Monseñor Camillo Borghese, auditor de la Re. Cámara de Roma en España enviado a la Corte como Nuncio Extraordinario del Papa Clemente VIII en 1594 al rey Felipe II" publicat per Alfredo Morel Fatio al seu llibre "L'Espagne au XVI et au XVII siècle" Heilbronn 1878 (entre altres referències).

20.- Idem.

21.- "Relazione del viaggio e legazione di Monsegnor Camillo Borghese, poi Papa" manuscrit de la Biblioteca Vaticana, cod. IV, 280, indicat per Fouché-Delbosc, 1944.